

 university of groningen

'Yn Fryslân oan it wurk'

Presentatie voor de Thema-avond 'Aan het werk in Fryslân' van FNP Súdwest-Fryslân, RSG Magister Alvinus, Sneek, 1 december 2014.

Jouke van Dijk, Hoogleraar Regionale Arbeidsmarktanalyse
 Voorzitter directie Waddenacademie

Email: jouke.van.dijk@rug.nl
 Website: www.joukevandijk.nl

 university of groningen

Trends

1. Economische groei stagneert: crisis is nog niet over
2. Krimp/vergrijzing: beroepsbevolking neemt af
3. Regionale verschillen nemen af en positie Randstad verschuift
4. Economische herstructurering naar meer diensten gaat door
5. Kennisintensivering, ICT-revolutie, opleidingsniveau stijgt: maar ook 250.000 analfabeten en 1,5 miljoen laaggeletterden
6. Banen op MBO-2/3 niveau verdwijnen en komen niet weer terug
7. Toenemende mobiliteit, 'Nieuwe Werken' (migratie, pendel en wonen)
8. Veranderende arbeidsverhoudingen (flexibiliteit, ZZP, employability)
9. Veranderende competentie-eisen en mismatch vraag en aanbod
10. Decentralisatie van (arbeidsmarkt)beleid door rijk naar gemeenten

 university of groningen

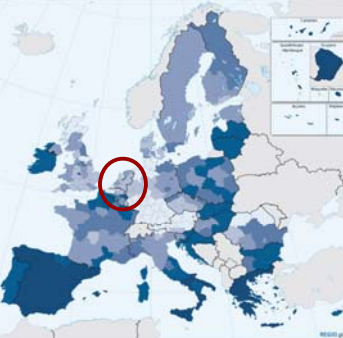

Hoe staan we ervoor?

 university of groningen

Werkloosheid %, 2013

Source: EU-Commission (July 2014)
 Investment for jobs and growth, 6-th Report on Economic, Social and Territorial Cohesion

Map 2.3 Unemployment rate, 2013

% of labour force
 5-7
 8-9
 10-11
 12-13
 14-15
 16-18

EU 28 = 10.8
 Source: Eurostat

 university of groningen

Regional quality of life Index

(Source, PBL, 2014)

Nederland ligt centraal in Europa en Fryslân dus ook!
 En we hebben het prima!

Regional Quality of Living Index
 Lower Higher

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

 university of groningen

Ontwikkeling werkloosheid 2003-2014

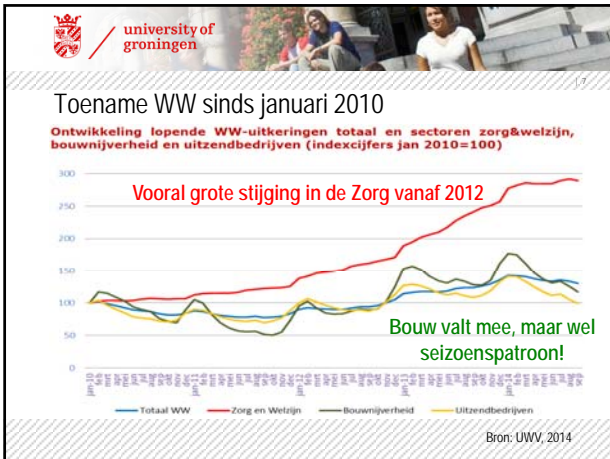
Grafiek 1 Werkloze beroepsbevolking (seizoengecorrigeerd) en WW-uitkeringen

Crisis: explosieve stijging werkloosheid 2012-2013!

Bron: CBS, UWV.

Is de crisis nu voorbij of komt er weer een nieuwe dip?
 Niemand weet het!

university of groningen

'De Sionsberg had eerder moeten sluiten'

Hans Willems

DOKKUM Met de kennis van nu had ziekenhuis De Sionsberg in Dokkum twee jaar geleden al gesloten moeten worden.

Bestuurder Norbert Hoefsmit van zowel Pasana/Sionsberg als ziekenhuis Nij Smellinghe in Drachten wil de gasten geen schulden aanwijzen voor de ondergang van De Sionsberg, maar ze wil wel dat het financieel gezien al heel lang een kansloze zaak was voor het kleinste ziekenhuis (12 bedden) van Nederland. „Het marktaandeel is te gering, de populatie te gering, en bovendien kozen steeds meer patiënten voor andere ziekenhuizen.“

Het verlies komt dit jaar uit op 27 miljoen euro bij een omzet van 24 miljoen euro. Volgend jaar zal dat verlies alleen al door veranderingen in de financiering van de zorg op het dubbele uitkomen. Daardoor en door een schuldenlast van inmiddels 40 miljoen euro kwamen alle zinnen afgesloten weken op rood te staan.

Hoefsmit, twee maanden geleden aangetreden als tijdelijk bestuurder bij zorggroep Pasana en Nij Smellinghe, liet samen met zorgverzekeraar De Friesland KPMG alle denkbare scenario's voor een sanering doorrekenen. De uitkomst was steeds negatief, ook voor het alternatieve plan van de medische staf van De Sionsberg dat volgens Hoefsmit „veel woorden telde, maar weinig getal“.

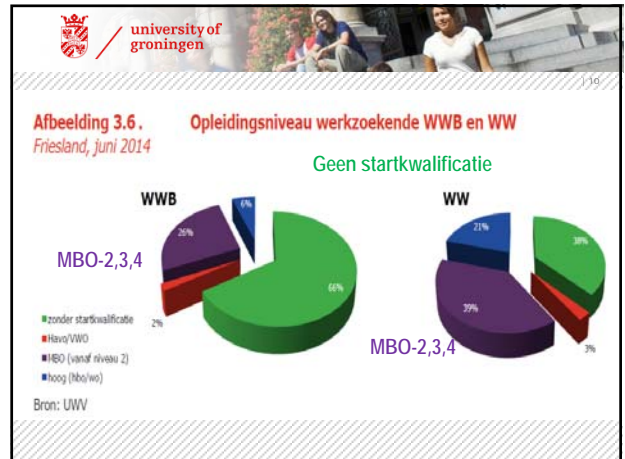
Toen de ING eind vorige week beslag liet leggen op de lopende rekening van de salarissen over november heeft het UWV zich garant gesteld. Omdat de ziekenhuistak nauw verweven is met de ouderzorg van Pasana, moest het faillissement voor de hele groep worden aangevraagd. Vanuit de ouderzorg is afgeboven jaren 16 miljoen euro in de Sionsberg geïnvesteerd. Dat geld moet als verlopen worden beschouwd.

Op zich is de ouderzorg echter financieel gezond. Hoefsmit verwacht dat dit deel van Pasana, dat op tijdelijk basis met hulp van zorgverzekeraar De Friesland wordt voortgezet, begin volgend jaar zal worden overgenomen door een andere zorginstelling. Er is in elk geval één serieuze overnamekandidaat.

'Steeds meer patiënten kozen voor andere ziekenhuizen'

nigen werd een faillissementsaanvraag onvermijdelijk. Dinsdagsavond kreeg Hoefsmit voor die aanvraag het fiat van zijn raad van toezicht. De komende dagen worden de laatste patiënten verzorgd. Sinds maandag geldt al een opnamestop.

Door het faillissement verliezen

university of groningen

Friese bijstandjongere mist opleiding

Van de tien behoeft er zes geen startkwalificatie. En dat wil zeggen nauwelijks kans op de arbeidsmarkt.

Pieter Stalderman

Levenszorgen: Rijns twee derde van de Friese jongeren mist een generatiebijstandvoorziening voorlopig.

De bijstandsvoorziening (WVW) krijgt, Van behoeft jongeren die geen startkwalificatie hebben. Dit is 60 procent van de jongeren die in de bijstand staan. De andere 40 procent heeft wel een startkwalificatie, maar mist een baan. Dit is vooral het geval bij jongeren die in de bijstand zijn gekomen na een werkloosheidsperiode van meer dan twee maanden.

„De bedrijfsleden van de supermarkt lieken in deze tijd van weinig banen zijn liever voor iemand met een startkwalificatie dan voor iemand die geen startkwalificatie heeft.“

„De jongeren die in de bijstand zijn gekomen na een werkloosheidsperiode van meer dan twee maanden, misten vaak een startkwalificatie. Dit is vooral het geval bij jongeren die in de bijstand zijn gekomen na een werkloosheidsperiode van meer dan twee maanden.“

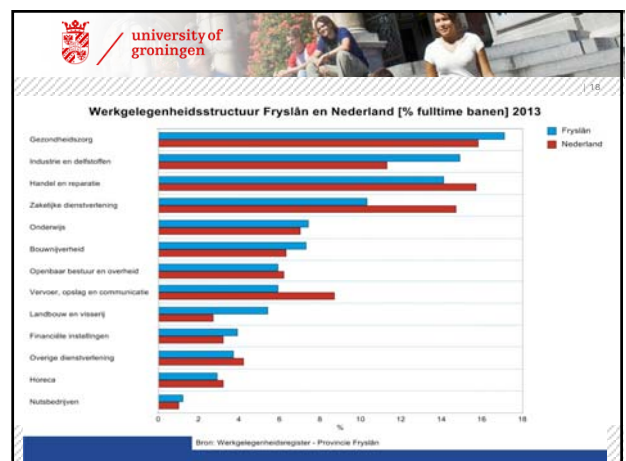
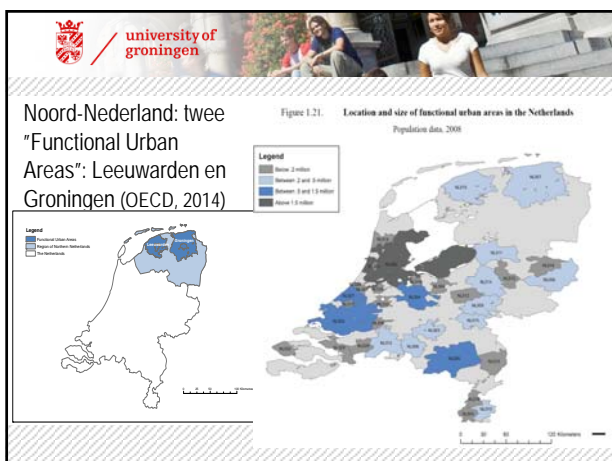
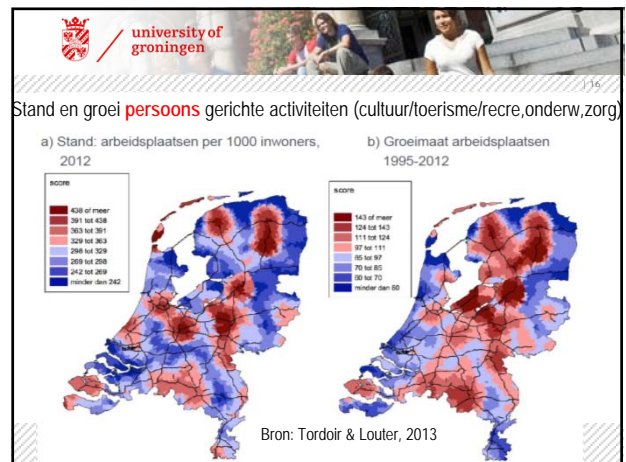
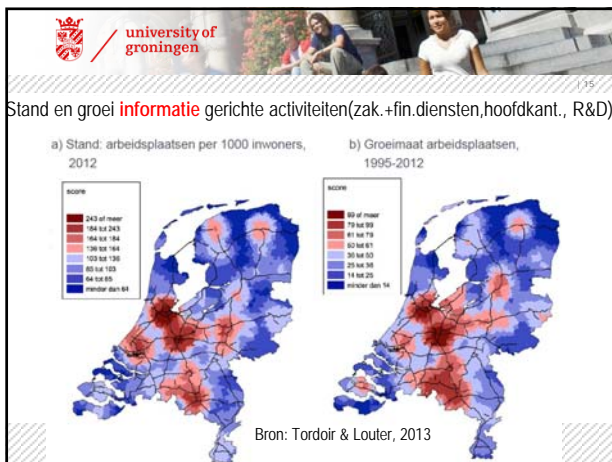
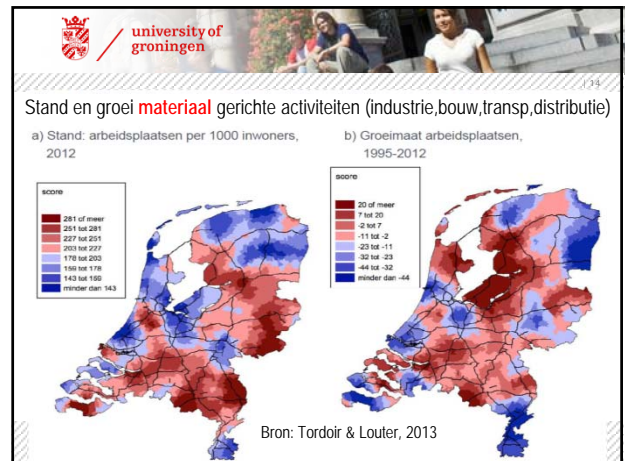
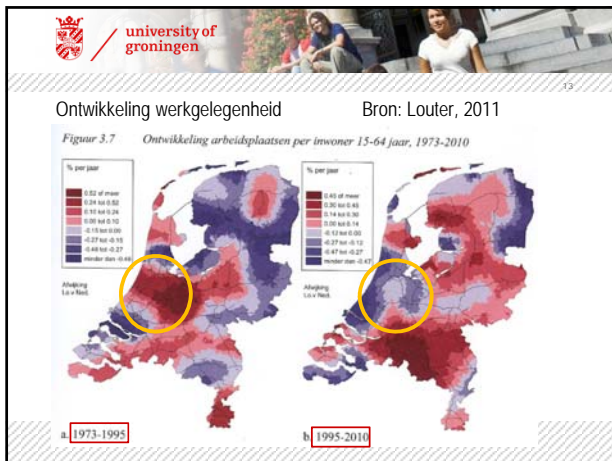
„Van Dijk ziet wel kansen in zorg voor anderen in aanpak van de bijstand.“

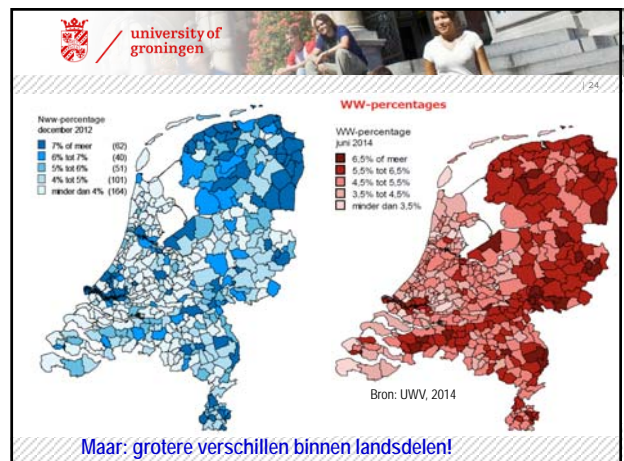
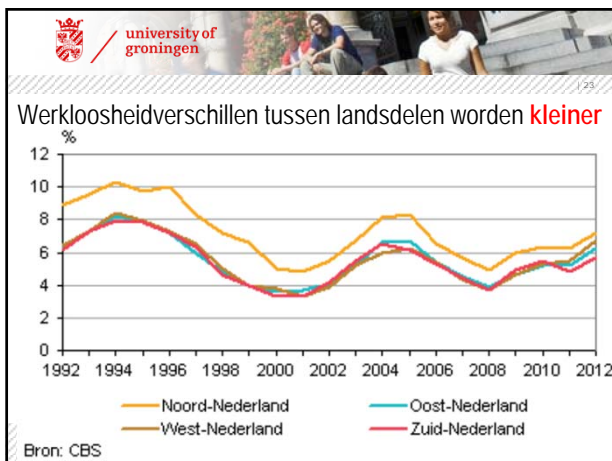
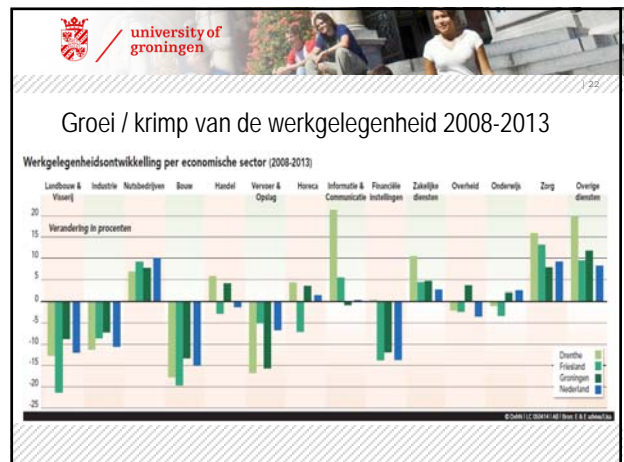
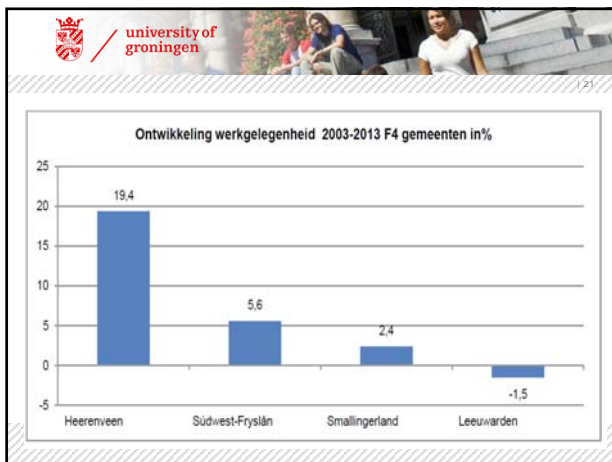
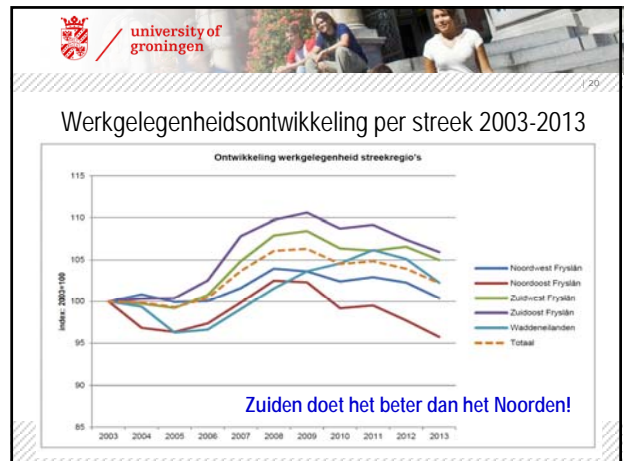
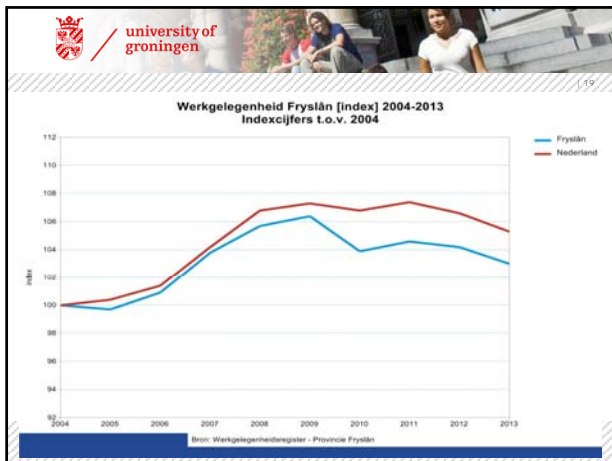
„Van Dijk ziet wel kansen in zorg voor anderen in aanpak van de bijstand.“

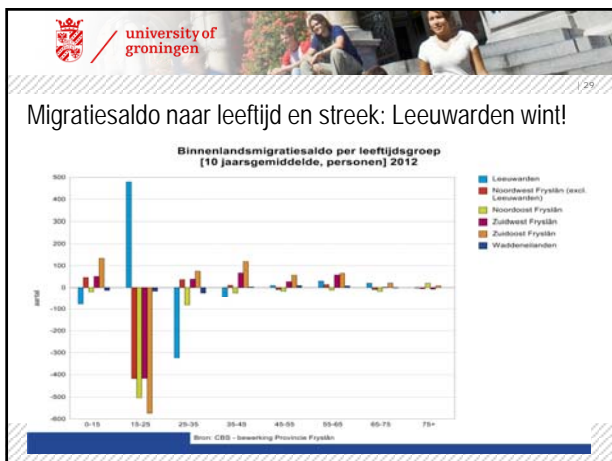
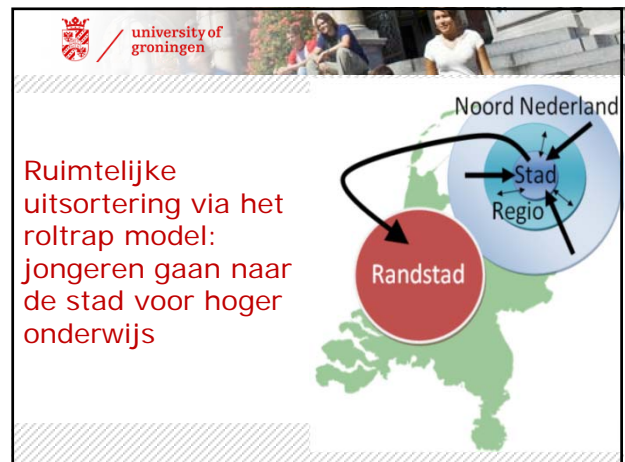
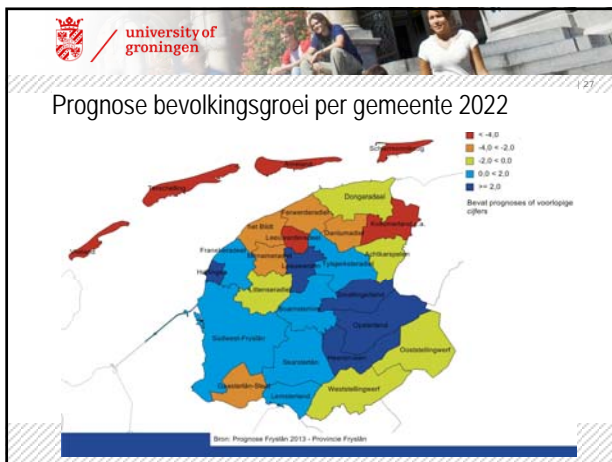
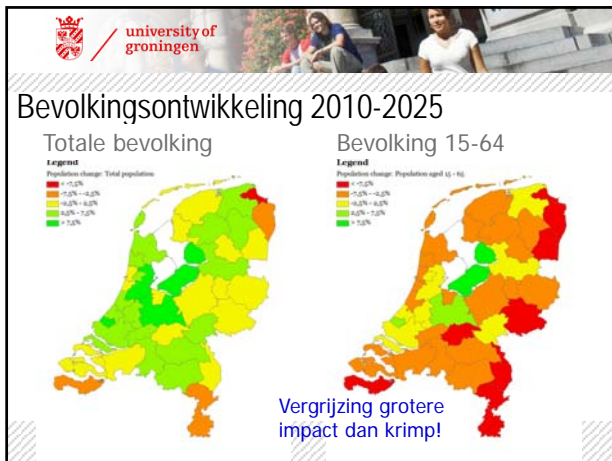
Bron: Friesch Dagblad, zaterdag 1 november, 2014

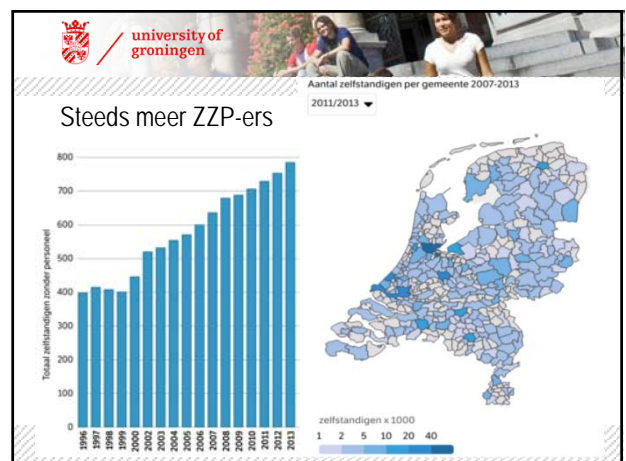
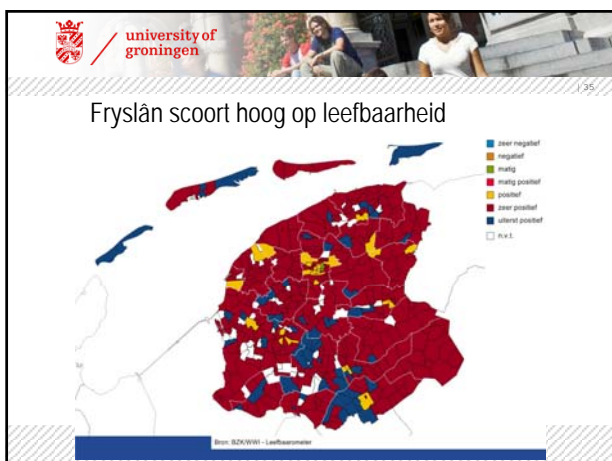
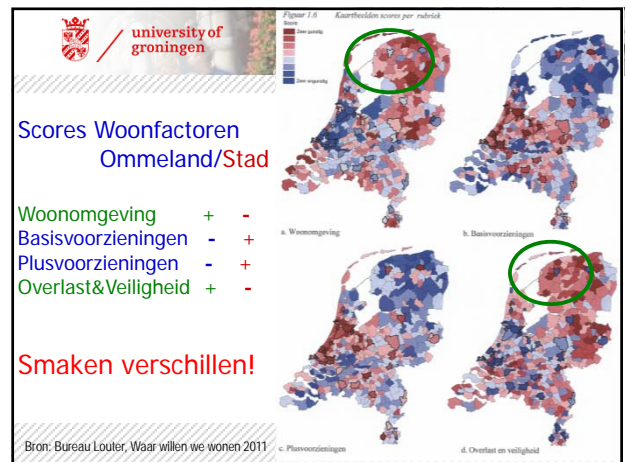
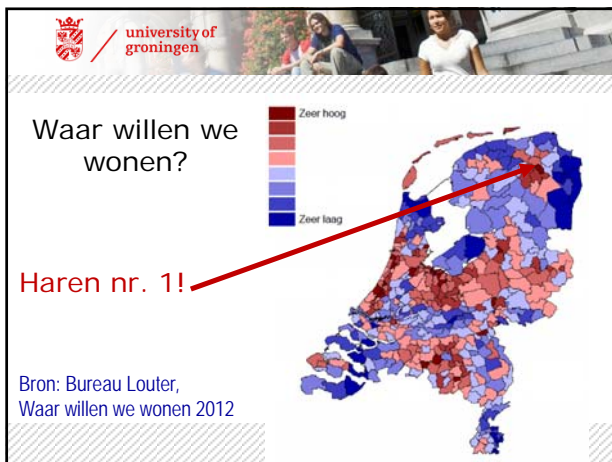
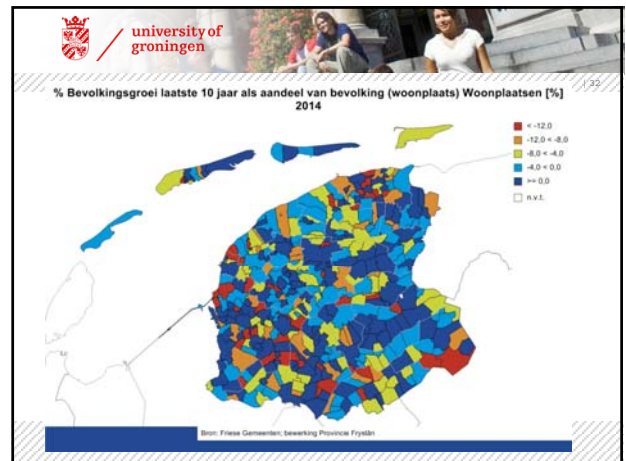
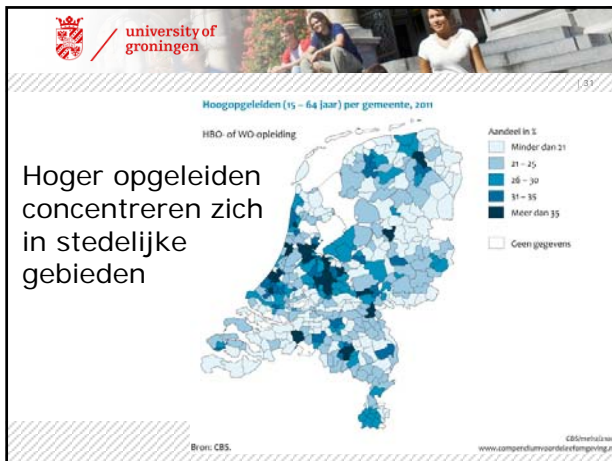
university of groningen

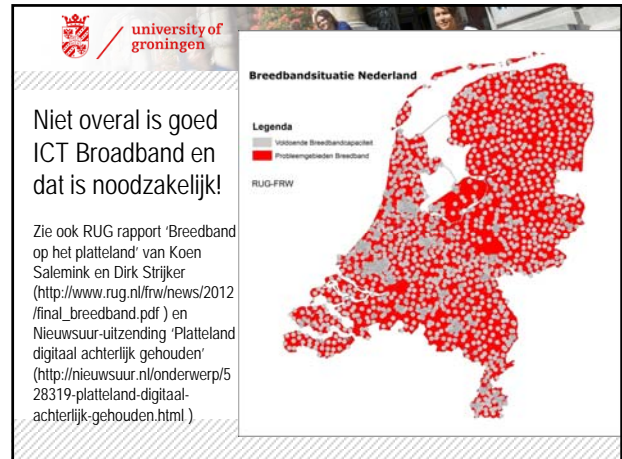
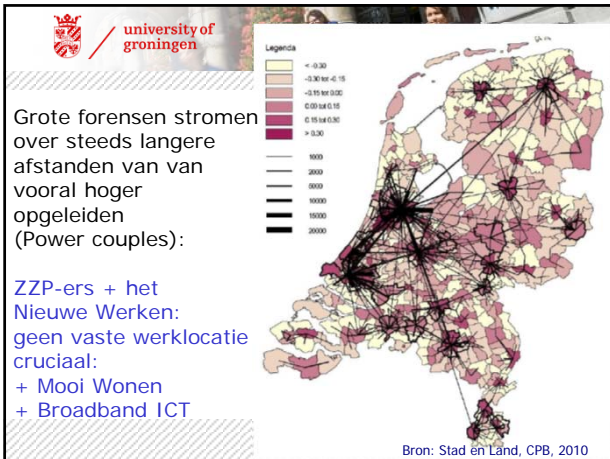
Structurele trends

university of groningen

Onderzoek in de zaal:

Steek uw hand op wanneer..

- > U vijf jaar geleden een iPad/Tablet had
- > U vijf jaar geleden dacht dat u nu een tablet zou hebben
- > U er nu eentje heeft

'Robotisering kost tot drie miljoen banen'

DvhN, 2-10-2014

ROTTERDAM Door de technologische ontwikkelingen komen mogelijk twee tot drie miljoen banen op de tocht te staan.

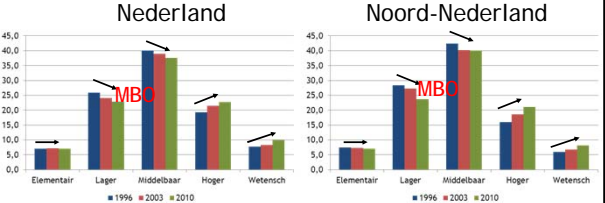
Dit stelt onderzoeksbureau Deloitte op basis van eigen onderzoek. De onderzoekers spreken van een conservatieve inschatting. Vooral voor lageropgeleiden, zoals administratief personeel, assemblagemedewerkers, pizzakoeriers en vakkenvullers, is straks mogelijk geen betaald werk meer. Ook taxi-, vrachtwagen- en buschauffeurs lopen een hoog risico.

Voor hoger opgeleiden liggen de risico's vooral bij beroepen op kort-hbo-niveau (laborant, verzekeringsagent, opzichter en electricien) en op hbo/wo-niveau bij beroepen als accountants en analisten.

Groepen die hard worden geraakt zijn mbo'ers (1,3 miljoen) en medewerkers in de sectoren economie, recht en management (0,8 miljoen) en techniek (0,5 miljoen), aldus Deloitte.

Ontwikkeling werkgelegenheidsstructuur (CBS, staffinbouw/RUG)

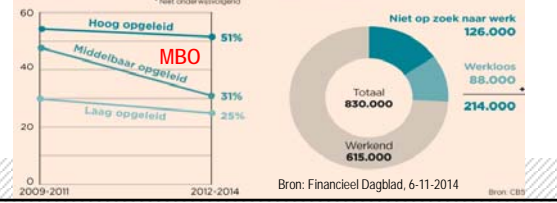

Veel van de ca. 1 miljoen banen in NL op MBO 2 en 3 niveau zullen verdwijnen → startkwalificatie MBO-4?

Slechts 30% van de werkloze jongeren vindt snel een baan

Minder mbo'ers vinden snel een baan
Aantal jongeren (15 tot 27 jaar) met werk binnen drie maanden

Bron: Financieel Dagblad, 6-11-2014

Internetbankieren kost sector duizenden mensen hun baan

AMSTERDAM ING is de volgende financiële instelling die bank wordt in zijn personeelsbestand omdat klanten steeds meer zaken online doen. In de sector verdwijnen de komende vijf jaar nog 15.000 banen.

In de financiële sector verdwijnen de komende vijf jaar waarschijnlijk nog 15.000 banen, voorspeld de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB). Dit aantal is een toename ten opzichte van de 10.000 banen die in 2013 zijn verloren gegaan. De NVB verwacht dat de komende jaren de sector zal worden getroffen door de digitalisering van de dienstverlening. Dit betekent dat er steeds meer zaken online worden gedaan, wat tot een afname van de behoefte aan personeel op de filialen leidt.

Stevig banenverlies bij ING
Werknemers ING Nederland 14.000

Bron: Dagblad van het Noorden, 26 november 2014

Ingreep ING raakt vooral callcentra

GRONINGEN De stevige reorganisatie die ING heeft aangekondigd, zal de vestigingen in Groningen en Leeuwarden niet onberoerd laten. Aantal zijn echter nog niet bekend.

'Waarschijnlijk blijft het hier niet bij'

Dit zegt de Wiersinga van Dienstbond FNV. Op het Leeuwarder callcenter en de zogeheten afdeling operations waaronder de IT-dienst valt, werken 2200 mensen van wie veel in dienst zijn in november vorig jaar tekde de vestiging nog 2500 medewerkers, die samen 1800 fulltime banen invullen. Het callcenter in Groningen telt 595 medewerkers.

ING schreef de komende drie jaar ongeveer 1700 banen in Nederland, omdat het financieel concreet verder inzet op de digitalisering van zijn bankactiviteiten. Verder zal het aantal voltijdsbanen dat wordt vervuld door 8000 externe dienstverleners met circa 1075 worden vermindert.

Wiersinga noemt de reorganisatie 'fiet' aangezien het ongeveer 18 procent van het totale personeelsbestand betreft. 'En de vertelbaarheid gebied nu te zeggen dat het hier waar schijnlijk niet bij blijft'.

Stevig banenverlies accountancy

AMSTERDAM De crisis en een stevig automatiseringsproces hebben gezorgd voor een stevig banenverlies in de accountancy- en adviesbranche.

Wegens de automatisering van de dienstverlening en de afname van de vraag naar de diensten van accountants, wordt er in de komende jaren een stevig banenverlies verwacht. Dit geldt vooral voor de kleinere kantoren, die vaak niet in staat zijn om de kosten van automatisering te betalen. Het aantal banen in de accountancysector wordt naar verwachting met 15 procent te dalen in de komende jaren.

Accountants en boekhouders raken banen kwijt door automatisering

Wegens de automatisering van de dienstverlening en de afname van de vraag naar de diensten van accountants, wordt er in de komende jaren een stevig banenverlies verwacht. Dit geldt vooral voor de kleinere kantoren, die vaak niet in staat zijn om de kosten van automatisering te betalen. Het aantal banen in de accountancysector wordt naar verwachting met 15 procent te dalen in de komende jaren.

Al die verdwenen mbo-banen komen dus nooit meer terug

Die verdwenen mbo-banen komen dus nooit meer terug. Dit is de conclusie van een rapport van de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB). Volgens de NVB zal het aantal banen in de mbo-sector in de komende jaren dalen, omdat er steeds meer zaken online worden gedaan. Dit betekent dat er steeds minder mensen nodig zijn op de filialen.

Na de crisis zullen de mbo-banen in de techniek en de zorg terugkomen, verwacht het kabinet. Maar niets is minder waar, mensen Joule van IJL en Wim van de Pol. Beeldmakers en opleidingen hebben geen tijd te verliezen.

Jackie van IJL, voorzitter van de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB), en Wim van de Pol, voorzitter van de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB).

university of groningen

Minister sluit baanloze toekomst niet uit

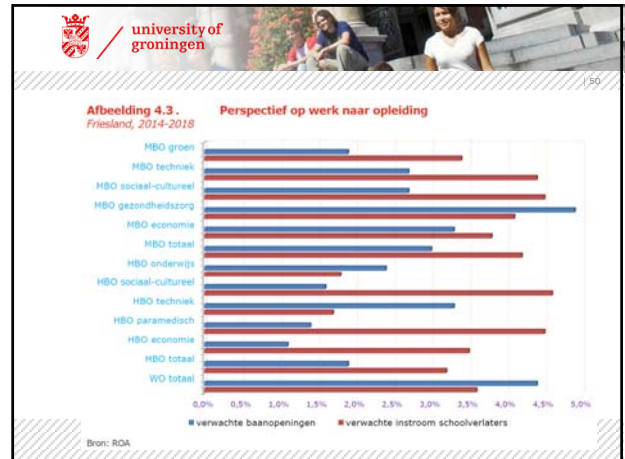
Dinsdag 20-5-2014

De VVD-minister Lodewijk Asscher van Sociale Zaken sluit niet uit dat er in de toekomst voor veel mensen geen betaald werk meer is.

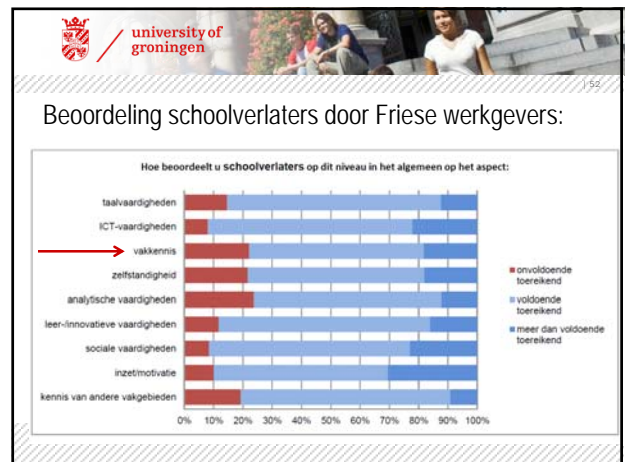
Door technologische ontwikkelingen kan de meeste arbeid extra worden verricht. De overheid moet er dan voor zorgen dat er voor die mensen wel een toekomst is, zodat ze kunnen blijven profiteren van de wetenschappelijke vooruitgang van dat gezamenlijk denken. Het kabinet heeft daarvoor een aantal maatregelen genomen, waaronder het verscherpen van de regels voor de arbeidsmarkt, het verbeteren van de opleiding en het verbeteren van de werkkompleetheid. Volgens de minister is de vraag niet hoe veel werkgelegenheid verloren gaat door technologische ontwikkelingen, maar hoe we ervoor zorgen dat er voor die mensen wel een toekomst is.

Asscher zei dat hij niet wil dat de overheid probeert te voorkomen dat er in de toekomst 'overblijft' geen werk meer voor hen is. Hij noemde dit 'obsoletie-instrumenten', hetgeen betekent dat het niet de bedoeling is om de helling, omdat er bijvoorbeeld minder bezetting zal zijn.

Asscher zei dat hij niet wil dat de overheid probeert te voorkomen dat er in de toekomst 'overblijft' geen werk meer voor hen is. Hij noemde dit 'obsoletie-instrumenten', hetgeen betekent dat het niet de bedoeling is om de helling, omdat er bijvoorbeeld minder bezetting zal zijn.

- university of groningen
- Er komen te weinig banen voor MBO2-3, ook in de techniek en de zorg
  - Aansluiting Onderwijs-Arbeidsmarkt
  - Moet de opleiding daarop inspelen?
  - Rol provincie en gemeente in het economisch en arbeidsmarktbeleid
  - Innovatie en Ondernemerschap → waar liggen de kansen?

university of groningen

Benodigde vaardigheden voor de 21ste eeuw:

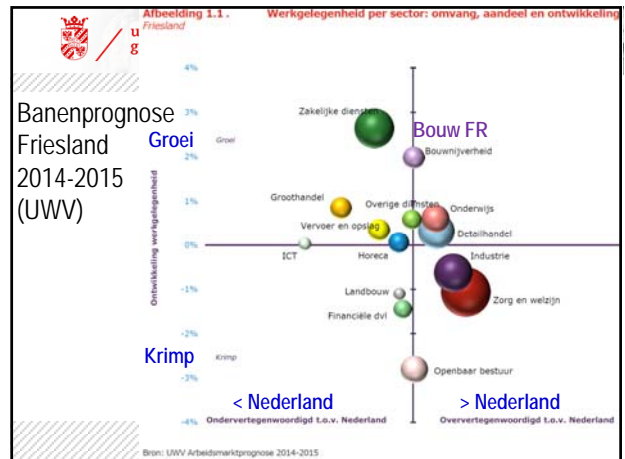
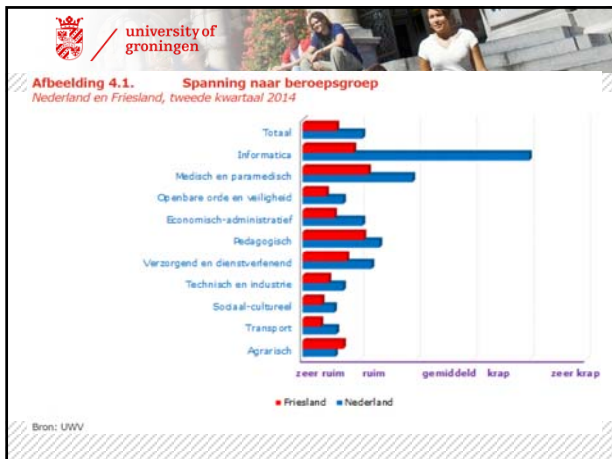
Toenemend belang van algemene vaardigheden die zorgen voor aanpassingsvermogen

Moeten zgn. 'pret'opleidingen als diervverzorging, kapster worden afgeschaft?

university of groningen

Bussemaker in FD 15-11-2014

FD VACATURES
AkzoNobel
Senior Internal Auditor

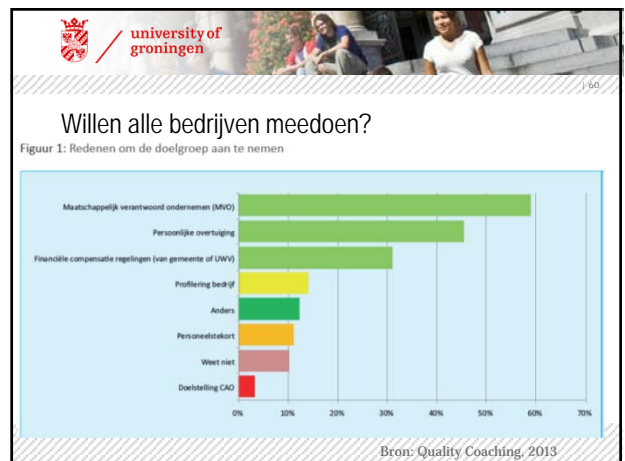
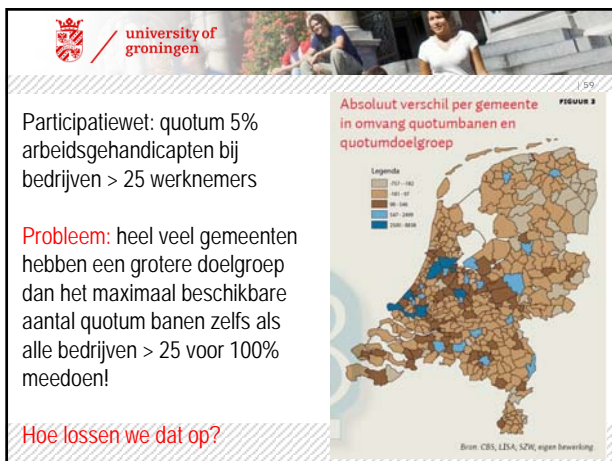
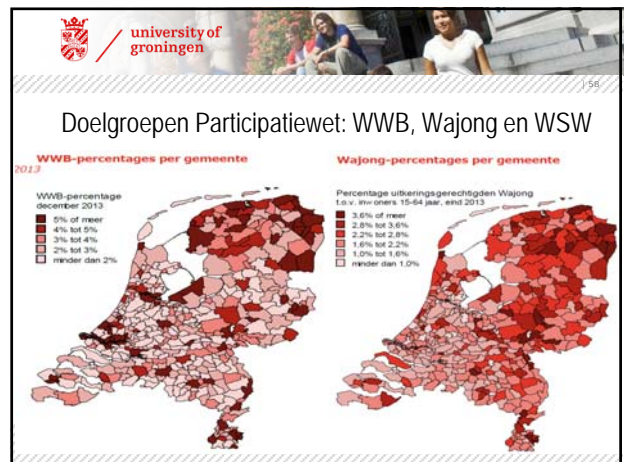

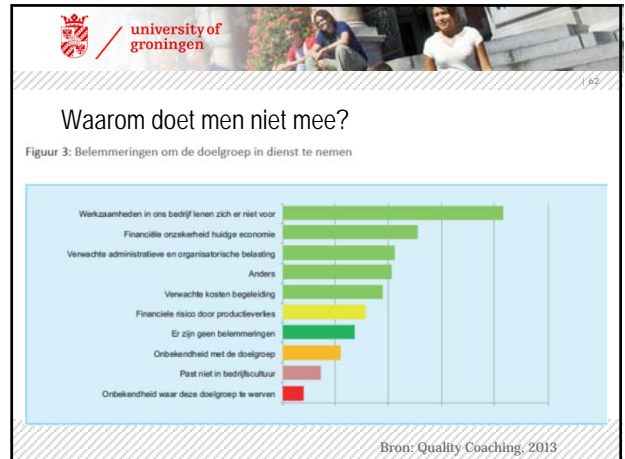
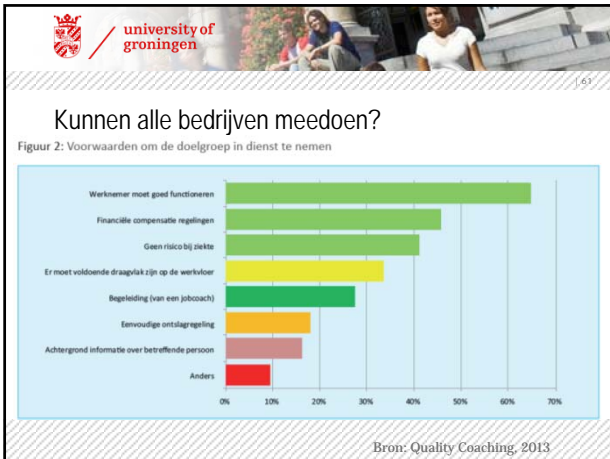
Participatiewet opent deuren naar arbeidsmarkt voor mensen met beperking
Nieuwsbericht | 02-12-2013

Gemeenten, werkgevers, werknemers en het Rijk hebben vooruitlopend op de inwerkingtreding van de Participatiewet afspraken gemaakt over de invulling van 125.000 banen voor mensen met een arbeidsbeperking. Deze banen zijn bestemd voor wie niet in staat is het wettelijk minimumloon te verdienen. Wajongers en mensen die op de wachtlijst staan voor de sociale werkvoorziening komen als eerste voor deze banen in aanmerking.

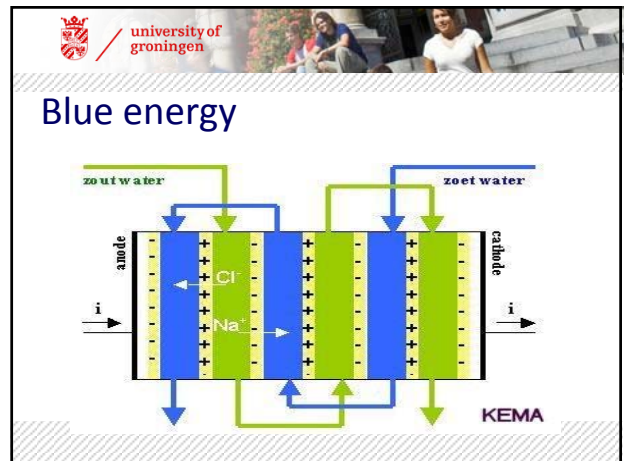
Staatssecretaris Jetta Klijnsma van Sociale Zaken en Werkgelegenheid wil met de Participatiewet zo veel mogelijk mensen aan de slag helpen. Het liefst in reguliere banen of anderszins via beschermd werk. "Wie kan werken moet daarvoor de kans krijgen, of je nou een beperking hebt of niet", stelt Klijnsma in een toelichting op het wetsvoorstel dat vandaag naar de Tweede Kamer is gestuurd.

DUS: 125.000 banen via de Participatiewet, terwijl er alleen al 140.000 Wajongers geplaatst moeten worden en er 1,6 miljoen mensen zijn met een uitkering!

- university of groningen
- ### Provincie: Wurfje foar Fryslân: inzetten op blijvende effecten
- De structuur van de Friese economie versterken. Dat is het doel van het investeringsprogramma Wurfje foar Fryslân. Na de quick wins in de eerste fase, zetten we nu in op blijvende positieve effecten.
  - Het programma kent vijf subdoelen:
    - Vergroten van het innovatievermogen;
    - Beschikbaar stellen van bedrijfsfinanciering;
    - Versterken van het menselijk kapitaal;
    - Vergroten van het organiserend vermogen;
    - Verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving
  - Maar de provincies kan het niet alleen → nodig zijn nieuwe ideeën, innovatie, ondernemerschap die passen bij de regio: smart specialization.

ACHTERGROND BLUE ENERGY

Koning start productie Blue Energy op Afsluitdijk

Meng met en zout water en scheidt ze daarna weer met een membraan. En zie daar: stroom is het resultaat.

John Geijs

BREEZENDOUK De provincie Friesland hoopt dat het een exportproduct wordt. Blue Energy, de techniek waarmee elektriciteit wordt gewonnen door menging van zout en zoet water.

Koning Willem-Alexander komt vandaag naar de Afsluitdijk om de proefinstallatie te openen. Wat de productie van deze nieuwe blauw, van duurzame energie wordt uitgeprobeerd. De bedoeling is dat de installatie in brevoortdijk geleidelijk wordt uitgebreid tot een centrale van 200 megawatt die voor ongeveer twintigduizend elektriciteit produceert. Bij het uit de proef dat Blue Energy een betrouwbare techniek is die op grote schaal toepasbaar is, dan is wereldwijde belangstelling enorm groot.

De proefinstallatie is een initiatief van het Soester bedrijf Fluidack dat zich richt op Blue Energy, het water-technologiebedrijf. Kenniscentrum Netten in Leeuwarden en Huisman, leverancier van de membranen die een centrale zal hebben bij de toekomstige productie.

Voorop de aanwezigheid van het zout water van de Waddenzee en het zoete water van het IJsselmeer is de Afsluitdijk een uitzonderlijk ideale plek om Blue Energy op grote schaal te proberen. Het is een unieke geschiedte plannen voor toepassing noordwaarts worden op plaatsen waar rivieren in zee uitmonden. Schattingen van de investeringen willen dat Blue Energy wereldwijd een omzet van 500 miljoen kan ontwikkelen, waarmee stroom voor 100 miljoen huishoudens kan worden geproduceerd.

Vandaag zijn de ambtenaren met de proefinstallatie, waarvan de bouw vorig jaar begon, beschouwd. De bedoeling is dat de test het jaar 2020 wordt opgevoerd tot een vermogen van 5,5 tot 10 megawatt, voldoende voor de productie van 100 miljoen kilowattuur – 750 tot 1000 huishoudens.

Blue Energy

Zout water bevat veel meer zout dan de zee (zout) dan zoet water. Als je het zout uit het zout water haalt, dan heb je een membraan dat alleen zoutloos water laat passeren, maar het zout achterhoudt. Dit is een verschil in spanning waarmee elektriciteit kan worden gemaakt. De techniek is al jaren bekend. Menus begon in 2006 met onderzoek naar toepassingsmogelijkheden op grote schaal.

Schematische uitleg van de installatie.

Bron: Dagblad van het Noorden, 26 november 2014

university of groningen

Bodemdaling & verzilting: pootaardappels

Proefperceel 240 x 42 m (1 hectare)
7 concentraties, 8 replica's
56 vakken in twee rijen van 28
1 vak is 8 bij 20 meter

0 4 8 12 16 20 35 dS/m

Trilateral Waddensea area

UNESCO-Worldheritage site since 2009

Denmark

Germany

Netherlands

university of groningen

Súd Ie:

Combinatie van:

- Toerisme
- Natuur
- Visserij
- Landbouw

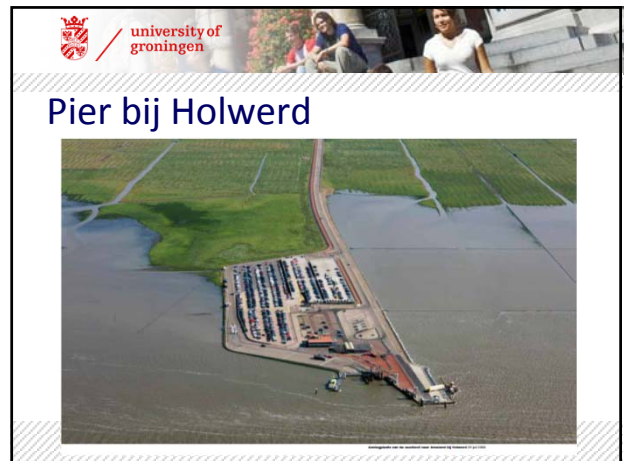
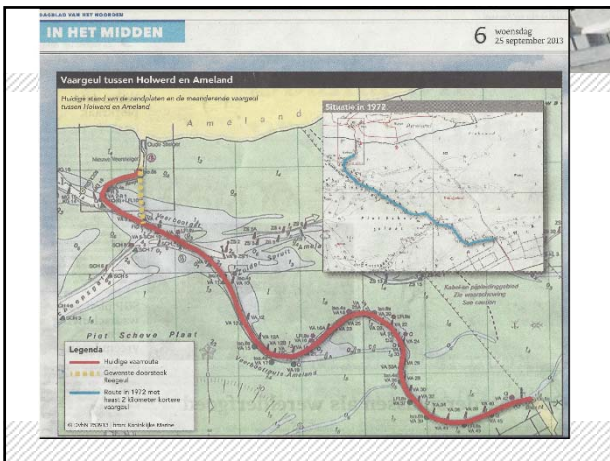
(Bodemdaling, gaswinning, verzilting, vogels, paling, krimp)

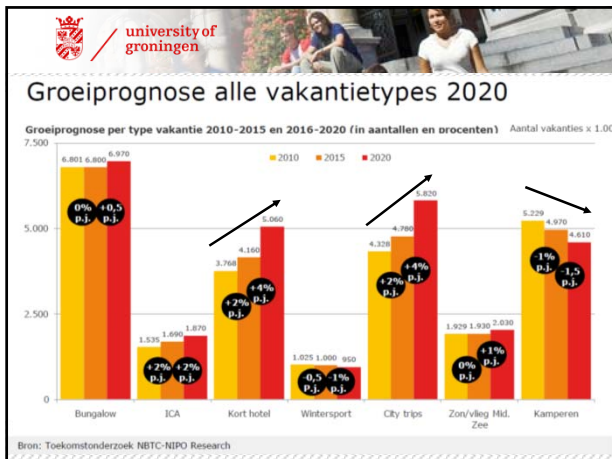
P.

university of groningen

Toerisme

Beleven van de Súd Ie: recreatie en ecologie in balans

university of groningen

De Centrale As

Noodzakelijk, maar niet voldoende voor economisch groei

Vergelijk de weg Groningen - Eemshaven

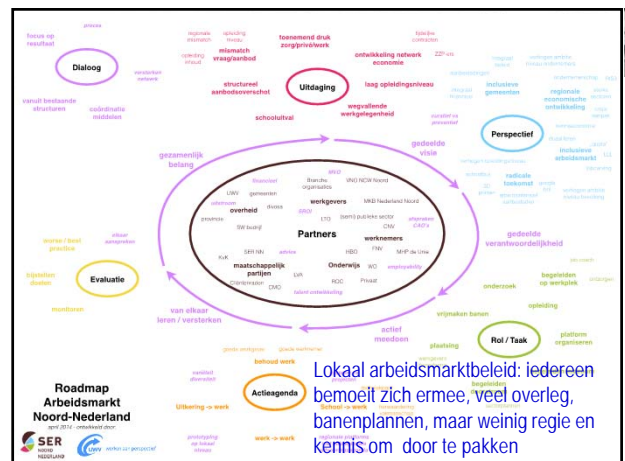
university of groningen

Het regionale en lokale arbeidsmarktprobleem

- › Voldoende kennis over aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt? Nee
- › Kan dat beter? Ja, maar in zeer beperkte mate
- › Kwantitatief: te weinig banen → economische crisis (maar vergeleken met de rest van Europa valt het best mee!)
- › Vergrijzing – Krimp: jongeren vervangen door ouderen?
- › Verdringing door hoger opgeleiden, buitenlanders
- › Kwalitatief: Onderwijs – skills – competenties – arbeidsmarkt: MBO 2 en 3 banen verdwijnen; pretopleidingen; 21st century skills, zzp-ers
- › Maatschappelijke tweedeling hoger/lager opgeleiden? Sociale uitsluiting en ruimtelijke uitsortering? Verloren generatie?
- › Is dit oplosbaar door banencreatie, innovatie, scholing, job carving?

university of groningen

Wie moet wat gaan doen?

Hoe verder in Fryslân?

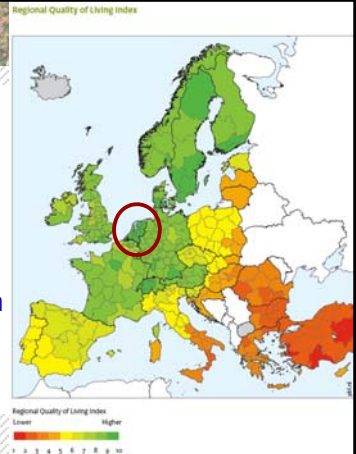
- > **Ondernemers:** banen creëren, innoveren, investeren in scholing, stageplaatsen, leven lang leren, meer contacten met docenten.
- > **Onderwijs:** flexibeler onderwijsprogramma's, docenten en leerlingen moeten naar bedrijven, meer aandacht voor adaptief vermogen (21st Century Skills) naast vakkennis; onderwijs moet ook leuk zijn
- > **Opleiden voor een loopbaan, niet voor een baan:** een beroepsopleiding is geen bedrijfsopleiding; leven lang leren
- > **Overheid:** bedrijven faciliteren en stimuleren, flexibeler regels voor BBL, stages, combinaties onderwijs uitkering, minimumloon etc., begrip startkwalificatie herzien
- > **Ouders/Leerlingen:** beseft dat investeren in jezelf nodig is
- > **Ga het samen oplossen in plaats van te klagen dat de andere partijen het niet goed doet, niet snapt, niet wil, niet kan etc.**

Regional quality of life Index: **we hebben het prima!**

(Bron, PBL, 2014)

Nederland ligt centraal in Europa en Fryslân dus ook!

'Yn Fryslân oan it wurk'?

Kansen genoeg, maar je moet ze wel grijpen!
En dat vergt durf, ondernemerschap en solidariteit

En dat vergt heel veel 21st Century Skills!

Dank voor uw aandacht

